

УДК 004.8:111.62

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-06>

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БУТТЄВІСТЬ ЛЮДИНИ

МИКОЛА, КОЗЛОВЕЦЬ¹

Анотація. Інформаційно-комунікативні та цифрові технології, штучний інтелект перетворюють практично всі сфери суспільного життя, докорінно змінюють форми і зміст життєдіяльності людей, створюють надзвичайний потенціал для інновацій і творчості. Водночас швидкий розвиток новітніх технологій несе в собі й потенційні загрози буттєвості людини, то критично важливим є осмислення техногенних викликів сучасності. **Мета статті** – дослідити феномен штучного інтелекту та його вплив на сучасні реалії людського буття. **Теоретико-методологічну основу статті** склали принципи світоглядного та методологічного плюралізму, гуманізму, компаративності й незаангажованості. З конкретно-наукових методів використано методи аналізу й синтезу, моделювання і прогнозування, системного і структурного аналізу, синергетичного підходу. Амбівалетний підхід застосовано для осмислення впливу новітніх технологій на людину, ставлення до яких може бути від ейфорії й сакралізації до демонізації та алармізму. **Висновки та перспективи подальших досліджень.** Інформаційно-комунікативні технології, цифровізація і роботизація сформували нову реальність сучасного світу, ведуть до соціокультурних змін соціуму, створюють широкий спектр впливу на буттєвість людини. З одного боку, технології штучного інтелекту, впливають на біологічну, соціальну, ментальну й духовну сутність людини, відкривають для людей нові адаптаційні можливості та особистісні перспективи, а з другого, – призводять до формування низки деструктивних соціальних феноменів, ускладнюють процес комунікації та взаємовідносин з іншими суб'єктами, адаптації до мінливого соціотехнологічного середовища, втручання в приватне життя, виключення окремих осіб і груп населення зі звичних для них соціальних зв'язків, практик та способу життя і, як наслідок, породжують соціальне відторгнення. Нині йдеться про архіважливість глобального розвитку світу, який має дати відповідь на техногенні виклики сьогодення, забезпечивши розвиток науки й технологій штучного інтелекту у гармонії з інтересами кожного індивіда. Аргументовано, що тектонічні зрушення в напрямі формування цифрового суспільства вимагають системної трансформації гуманітарної сфери, її техногенно-гуманістичного спрямування.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, штучний інтелект, Інтернет, технофобія, людина, постлюдина, трансгуманізм, гуманітарна парадигма.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток та широке використання технологій штучного інтелекту (ШІ) змінюють більшість сфер суспільного життя, насамперед економіку, транспорт, управління, освіту. Тенденція на пріоритетність і домінування технологічного виміру людського буття дедалі більше поглиблюється й розширюється. Масштабне впровадження систем штучного інтелекту впливає на фізичні, соціальні, культурні, психічні, інтелектуальні та інші значимості суспільства й людини. При цьому штучний інтелект сьогодні втрутився «в святая святих», в ту сферу, яка робить людину розумною, а людський соціум виділяє з будь-яких інших біологічних спільнот. Активування потенціалу генеративного штучного інтелекту загострює старі й породжує нові моральні, гуманітарні, світоглядні проблеми, змінює уявлення людини про саму себе, сенс і норми свого життя.

У зв'язку з цим актуалізується дослідження технологій штучного інтелекту та їх впливу на соціальну реальність й буття людини.

Мета статті – дослідити феномен штучного інтелекту та його вплив на людське буття, осмислити потенційні загрози буттєвості людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика штучного інтелекту інтегрована в широкий філософський, культурологічний, психологічний, педагогічний і правовий контексти. У західній філософії вона присутня передусім у так званих «антисциентистських» напрямках філософії, таких, наприклад, як філософія життя і екзистенціалізм, у працях теоретиків «глобально-екологічного катастрофізму», зокрема, А. Печчеї, Д. Медоуза, Дж. Форрестера, П. Ерліха, А. Дж. Бахма, Г. Гардіна. Дослідженнями новітніх технологій, феномену штучного інтелекту та зумовлених ним викликів для людства займаються такі зарубіжні науковці, як Ентоні Агіре, Дарен Аджемоглу, Сем Альтман, Деніел Г. Бобров, Нік Бостром, Рональд Вейн, Джозеф Вейценбаум, Стів Возняк, Іван Гавел, Стівен Гокінг, Джеффри

Corresponding author:

¹ Житомирський державний університет імені Івана Франка (Житомир, Україна)

E-mail: mykola.kozlovets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5242-912X>

Гінтон, Митио Каку, Річард Карп, Кеннет Колбі, Рей Курцвейл, Джарон Ланье, Марвін Мінський, Дональд Мічі, Ганс Моравек, Аллен Ньюелл, Натан Рочестер, Артур Семюель, Дон Тапскотт, Алан Тюрінг, Юваль Харарі, Альберт Фейгенбаум, Лекс Фрідман, Клаус Шваб, Клод Шеннон та інші.

Інноваційні технології штучного інтелекту, семантичне моделювання на основі генеративного ШІ та залучення його в різні суспільні практики досліджуються й українськими науковцями. Серед них слід назвати насамперед таких дослідників, як О. Баранов, С. Барановський, О. Білокобильський, С. Ботвіновська, С. Водозазька, В. Глушков, І. Девтеров, О. Дзьобань, В. Дудар, М. Кисельов, Т. Крайнікова, О. Краковецький, Д. Ланде, Д. Лубко, Б. Малиновський, Ю. Мелков, О. Мороз, С. Шаров, А. Шевченко. Процеси цифровізації суспільства, можливості використання ШІ в менеджменті та маркетингу досліджують В. Воронкова, М. Глибовець, А. Золотова, Н. Ковтун, М. Козловець, В. Косєвцов, С. Крилова, І. Лук'янець, Т. Николаєнко, Р. Окрепкий, О. Олецкий, В. Остроухов, К. Покотило, Б. Погореленко, О. Пунченко, О. Рубанець, В. Слюсар, Н. Хамітов, В. Хавроненко, С. Хрупович.

Новітні тенденції переходу до інформаційних технологій в системі освіти, впливу технологій ШІ на освітні реформи та соціалізацію особистості розглядають у своїх працях О. Бабич, О. Базелюк, О. Бородієнко, І. Гончарова, Т. Єрошенко, В. Кириченко, Т. Крайнікова, В. Кремень, С. Клепко, О. Козлов, Ю. Кондратенко, В. Нікітенко, О. Петрос, П. Саух, І. Саух, О. Соснін, О. Топузів, Р. Халіков, В. Чайка, Т. Шадюк, А. Шишок, А. Юрченко, А. Яровий та інші дослідники. Правові аспекти ШІ, захисту прав людини під час використання його технологій піднімаються в роботах Т. Каткова, О. Петріва, О. В. Турути, О. П. Турути.

Водночас проблематика трансформації людської сутності під впливом новітніх технологій та викликів, які несе штучний інтелект, залишається відкритою для дискусій й потребує подальшого наукового осмислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні штучний інтелект (англ. *artificial intelligence* – AI), за версією словника Collins, є одним із найпоширеніших термінів у світі (Addley E., 2024). Незважаючи на те, що сам термін «штучний інтелект» був уперше використаний у 50-х рр. ХХ ст. американським інформати-

ком та винахідником мови програмування LISP Джоном Маккарті (McCarthy, John, 1988, с.224–229), й досі спостерігаємо різні його тлумачення. Дослідники наполегливо здійснюють спроби синтезувати й обґрунтувати визначення, яке б відтворювало актуальні уявлення про ШІ.

Аналіз літератури свідчить, що термін «штучний інтелект» стосується теорії та розробки комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, наприклад зорове сприйняття, розпізнавання і переклад мови, ухвалення рішень, безпілотні автомобілі тощо [29]. Під штучним інтелектом розуміють «властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, вибирати й ухвалювати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду й раціонального аналізу зовнішніх впливів» (Мороз, 2002, с. 742). Український дослідник О. Баранов, проаналізувавши численні дефініції ШІ та їх суперечності, запропонував наступне визначення: «Штучний інтелект – це певна сукупність методів, способів, засобів та технологій, насамперед, комп'ютерних, що імітує (моделює) когнітивні функції, які мають критерії, характеристики та показники еквівалентні критеріям, характеристикам та показникам відповідних когнітивних функцій людини» (Баранов, 2023 с. 46).

Отже, штучний інтелект – це метод змусити комп'ютер або програмне забезпечення «мислити» як людський розум. Наразі технології штучного інтелекту використовуються в багатьох галузях, включаючи промисловість, транспорт, фінанси, управління, охорону здоров'я, освіту та інші. Наприклад, в медицині ШІ змінює контакти між лікарем та пацієнтом, допомагає швидше й точніше встановлювати діагноз, прискорювати і спрощувати пошук ліків, контролювати пацієнтів за допомогою віртуальних медсестер. Сьогодні штучний інтелект створює тексти, картини, музику, відео тощо. Він допомагає оцифрувати підручники, писати наукові статті й виявляти плагіат, оцінювати емоції студентів, відкриває нові можливості для навчання. Чинник ШІ особливо важливий у гуманітарному дискурсі, оскільки демонструє можливість використання тих чи інших ідей, незалежно від того, що мали на увазі самі автори поняття. Прогнозується, що нові інструменти ШІ в майбутньому матимуть величезний вплив на наші думки і світогляд, релігію, історію та закони, створюватимуть абсолютно нові ідеї й культуру (Бостром Нік 2020.

408 с.; Chomsky, Roberts, 2023; Russell, & Norvig, 2020).

Уже сьогодні Інтернет, персональні комп'ютери, відео- й аудіоапаратура формують незвичну сферу буття людини – «віртуальну реальність», яка ґрунтується на технологічному існуванні об'єднуючого «всіх і вся» «віртуального простору». Людина перебуває в синтетичній реальності, яка складається із двох взаємопов'язаних частин – традиційної, некомп'ютерної і віртуальної, комп'ютерно-мережевої. Позбавлений природності живого, безпосереднього спілкування, неповторного трепету духовності й емоційності, цей комп'ютеризований простір породжує й формує механічну людину, яка функціонує за законами механіки і в діяльності якої основне місце дедалі більше посідає взаємодія з апаратними засобами. Специфіка цього інобуття виявляється в тому, що свідомо створене людиною, воно переростає у самодостатню, суверенну силу, яка виходить з під контроль й управління її творця. Як частина великої комп'ютерної системи, індивід виявляється здатним відкликатися і діяти тільки відповідно до закладеної програми. Реальне життя немов би позбавляється живого начала й уподібнюється зміні комп'ютерних картинок, в яких немає місця любові, співчуттю, співпереживанням (Ілон Маск назвав найбільшу загрозу для людства, 2024: Козловець, 2024, с. 289-292; Шнайдер, Кірк Дзж., 2021. 240 с.; Davenport & Ronanki, 2018). Складні техніко-технологічні пристрої, які перетворили наш світ, аж ніяк не допомагають оволодівати багатством духовних надбань людства, культурою теоретичного мислення тощо.

Завдяки цифровізації та розвитку віртуальної реальності, яка уже в багатьох аспектах заступає фізичну, людство змінюється в сутнісному та екзистенційному вимірах. Так, самоназви людини постіндустріального та інформаційного суспільств характеризують усвідомлення її здобутків та діяльності у контексті творення, опосередковано вказують на певні зсуви реальності, що визначають напрямки більш глибоких і латентних змін в людині: Homo Economicus, Homo Politicus, Homo Ludens, Homo Deus, Homo Cogitans, Homo Technicus, Homo Computus, Homo Digitalis, Homo Communicus, Homo Emojis (Emoticons), Homo Consumericus and at last Post-humans. Феномени цифровізації індивідуальної та суспільної сфер життя набувають ознак аутопоезисності, здатності розвиватися надалі автономно, що породжує

критичний дискурс в антропології, заперечує її аксіомні істини та ускладнює прогнози щодо майбутнього людства (Шадюк, 2022, с. 147-157).

Останнім часом застосування технологічних реалізацій ШІ розширюється на сферу креативної діяльності людини. Поява нейронних мереж, здатних здійснювати швидку обробку великих обсягів інформації та давати більш-менш обґрунтовані й змістовні відповіді під час «спілкування» з людиною, відкриття публічного доступу до ChatGPT змушує замислитися над місцем людини у світі штучного інтелекту, який нібито спроможний генерувати знання і таким чином перевершувати своїх творців (Chomsky, Roberts, 2024).

Власне, цього не заперечують й «архітектори» масштабної цифровізації, акцентуючи на низці ризиків як для людини, так і для суспільства загалом [27; 28]. Так, американський футуролог, фахівець з комп'ютерних наук Рей Курцвейл зазначає, що ми навіть не помітимо, як почнеться епоха сингулярності – коли розвиток інформаційних технологій буде вже такою густиною, що невідомо: ми ними керуємо чи вони нами. Навіть уже зараз у багатьох виникає відчуття, що людьми керують інформаційні технології (Kurzweil, Ray, 2005).

Прихильники сингулярності очікують, що поява технологічних творінь, які перевершать людський інтелект, стане переломним моментом в історії, набагато важливішим, ніж попередні технологічні прориви. Прогнозується перетворення штучного інтелекту в надрозум, вихід його з-під контролю, коли суспільство взагалі може перестати контролювати нейромережу (Human Brain/Cloud Interfaceб, 2019). Свого часу «хрещені батьки» ШІ констатували, що поточні системи штучного інтелекту вже демонструють ознаки тривожних можливостей, які вказують шлях до появи автономних систем, котрі можуть планувати, переслідувати цілі та діяти у світі («Хрещені батьки» штучного інтелекту остерігаються, що він може вийти з-під контролю, 2024). Стверджується, що з досягненням певної потужності ШІ стане «творчою особистістю» і буде здатний почати самонавчатися, самоусвідомлювати себе, тобто знайти душу, а «друга природа» цілком може знищити «першу» (Сакварелідзе, 2024; Russell, & Norvig, 2020). Ще в 2014 р. теоретик-фізик Стівен Гокінг в інтерв'ю BBC попереджав: «Розвиток штучного інтелекту може означати кінець людської раси» (Stephen Hawking warns artificial intelligence could end mankind). У ЗМІ навіть з'явилися повідомлення про реальні зазіхання ШІ

на життя людини (Дрон, керований штучним інтелектом, вбив оператора під час випробувань).

Безперечно, вражаючи швидкість розвитку технологій ШІ задає тренд на можливе все більше злиття людини з дедалі потужнішими інтелектуальними машинами. Наприклад, мобільність і співмірність, відповідність до людського мозку й органів почуттів робить цифрові мобільні пристрої якби продовженням людини, що, з одного боку, багаторазово підсилюють її специфічно людські якості й здібності, а з другого, – звільняють людський мозок від його звичних функцій із не цілком передбачуваними наслідками, насамперед зі здатністю до накопичення, аналізу та передачі інформації. Швидкість, з якою це відбувається, змушує припустити, що ми є свідками чергового революціонізуючого процесу, результатом якого може стати симбіоз людини й інтелектуальної машини, що супроводжуватиметься глибокими трансформаціями соціуму, а можливо, й особистості (Shestakova, Polanski, 2018. с. 412-417).

Оскільки неймережі продовжують інтеграцію до людської мережі та суспільства, то вони стають продовженням інтелектуальної діяльності людей, сприяють розширенню обріїв нашого розуму. З'являються нові потреби, задоволення яких робить людину залежною від ШІ. Найпростіший випадок: можна не знати таблицю множення, але стати залежним від наявності калькулятора, його справності й уміння ним користуватися. Як наслідок, виникає функціональна неграмотність, лінь. Заощаджуючи життєві ресурси і, в кінцевому підсумку, зберігаючи життя, лінь стає виправдоною ще в одній сфері людської діяльності. Але, згідно із законами діалектики, поступово виникне нова структура суспільства: воно поділиться на відносно невелику групу творців-управителів, здатних керувати штучним інтелектом і визначати свою долю, і масу лінівців, утриманців, безвідповідальних людей, спроможних лише обирати з того, що їм запропонують (Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі, 2023, с. 87–90).

Незважаючи на те, що для позначення новітніх технологій активно використовується термін «генеративний», насправді він не означає творчий. Штучний інтелект не створює нових даних чи знань: він або обробляє наявну інформацію, або слідує певним наперед заданим шаблонам, наприклад, імітуючи стиль того чи іншого науковця або письменника. В цьому контексті ШІ значно відрізняється від людського,

тому використання для його позначення саме іменника «інтелект», хоч і вже усталене, на думку деяких дослідників, термінологічно є сумнівним. Дж. Ланьє, відомий винахідник сучасності, навіть стверджує, що використання такого терміну є оманливим і небезпечним, бо жодного «штучного інтелекту» насправді не існує: новітні програми на зразок GPT-4 лише відтворюють та комбінують ту роботу, яку до того зробили люди; вони можуть, скажімо, знаходити приховані узгодженості в людських творіннях, але не створювати щось самостійно (Lanier J. 2023). Тут перед нами своєрідна інтелектуальна аберация, коли не програму оцінюють з позицій людського розуму, а, навпаки, можливості останнього визначають, виходячи з успіхів програмування. Подібне мало місце у психології біхевіоризму, коли в світлі успіхів фізіології алгоритм поведінки людини оцінювали за схемою «стимул-реакція».

Тому поширення інформаційних технологій, які ми позначаємо терміном «штучний інтелект», ще не свідчить про здатність машин «мислити». Машина у принципі не може «мислити» відкрито, нестандартно, виходячи за межі суто розумних міркувань і формальної логіки, властивої класичному типу раціональності. Відкритість як характеристика винятково людського мислення характеризується такими рисами, як нелінійність і поліпарадигмальність, критичність й автономність, що є практично недосяжною для машинних технологій за визначенням. Втім, відповідно до ідей «відкритої науки», безпосередньо пов'язаною з ідеалами гуманізму, новітні технології штучного інтелекту можуть значно допомогти людині, беручи на себе «нелюдські» операції і типи робіт (Дзьобань, 2021, с.9-19); Воронкова, Нікітенко, 2022, с. 230-287; Harari; Mok, Zinkula, 2022: Pause Giant AI Experiments: An Open Letter, 2023; Roose K. 2023). Справа лише в тому, щоб людина могла правильно сприймати та позиціонувати як себе, так й ті технології, які вона використовує, адекватно оцінювати як свої здібності, так і можливості та перспективи розвитку новітніх технологій. В будь-якому разі, можна стверджувати, що ШІ є «закритим» феноменом: навіть його здатність навчатися все ж таки базується на певних програмах і наборах інструкцій.

Йдеться про іншу якість людського існування, коли людське може злитися зі штучним, що здається фантазією. Подальший розвиток призведе до заміщення людей, як творців програм, штучним інтелектом. Останній буде визначати,

в якому напрямі мають розвиватися суспільство загалом й людина зокрема. Але повного підпорядкування, на нашу думку, не відбудеться. На якомусь етапі неминучою буде боротьба людей зі ШІ. Будь-які знаряддя підпорядковують людину собі, спрямовують її розвиток у певному напрямі. Однак і людина пристосовує знаряддя для своїх потреб, особливостей свого тіла й мислення. Так, Дж. Кларк основне завдання ШІ вбачав у створенні образного середовища, він не повинен підмінити людину чи замінити її у вирішенні інтелектуальних завдань. Цілком ймовірно, що саме «занурення» людини в створене штучним інтелектом образне середовище спричинить «пробудження» в ній інтуїції та активізує її інтуїтивне мислення (David, 2002).

Свобода людини виявляє себе в навчанні й творчості, у виході за межі наявного буття. У творчості відбуваються переходи в нові сфери дійсності. Штучний інтелект теж може виходити за межі наявного. Однак неможливо передбачити все, що за межею існуючого. Існують точки біфуркації, невизначенності. Як і неможливо передбачити всі наслідки та небезпеки від діяльності ШІ. У цьому контексті набуває поширення термін «живе знання», яке протиставляється традиційному технократичному мисленню. Останнє позбавлене адекватного світоуявлення, живого ставлення до дійсності. Воно вириває окремі події із повноцінного життєвого контексту, завдяки чому з'являється примат цілі над засобами, смислами і загальнолюдськими цінностями, смисла над буттям і реаліями світу, техніки над людиною та її життям. Технократичне мислення – це мислення, якому чужі розум, рефлексія, любов до життя в усіх його проявах (Дзьобань, 2021, с. 9-19; Floridi, & Chiriatti, 2020, с. 681–694; Mielkov, 2023). Тому будь-які спроби вдосконалення людини неминуче зазнають невдачі, бо навіть якщо й можна поліпшити тіло, то не можна чіпати людський дух (Харарі, 2022, с. 521). Без сумніву, в майбутньому штучний інтелект відіграватиме дуже велику роль, але не зникне й потреба в унікальності людської думки.

Перед нами тут своєрідна інтелектуальна аберрація, коли не програму оцінюють з позицій людського розуму, а, навпаки, можливості останнього визначають, виходячи з успіхів програмування. Має місце різне розуміння інтелекту в науці і самого мислення. Суть в тому, що основою мислення людини є зовсім не алгоритм чи створення нових алгоритмів, а їх вдосконалення. Навіть

там, де творці ШІ йдуть шляхом пошуку нового рішення самою машиною, у неї нема критерія для відбору адекватних алгоритмів, якими в людині є практика. Тобто, людина кожний раз шукає конкретне вирішення проблеми в реальному світі, а не в базі даних, навіть якщо йдеться про Big Data. Так, вчений, який діє в просторі уяви, спирається не на алгоритми, а на категорії мислення. І формами мислення категорії є тому, що це принципи дії, які дозволяють кожний раз ухвалювати адекватні ситуації рішення. Людський вибір базується на цілепокладанні, і мета визначає пошук конкретних засобів і способів її досягнення, інколи парадоксальних, в чому проявляє себе творче мислення. Тому не тільки випадковість, а й свобода волі людини вбудовані в підґрунтя творчості, тоді як ШІ може запропонувати лише довільний вибір, виходячи із зовнішньо заданих критеріїв. Зрозуміло, що в добу новітніх технологій на людину вже дивляться крізь оптику складної технологічної системи, а на її розум як аналог суперкомп'ютера.

Можливості ШІ не статичні, а зростають експоненціально у міру розвитку технологій. Так, розроблений дослідницькою лабораторією OpenAI генеративний штучний інтелект (ГШІ), як різновид штучного інтелекту, уже тепер може спілкуватися з людьми, створювати новий контент (зображення, текст, аудіо та відео), що майже не відрізняються від творінь людини, імітувати тим самим її творчі процеси. Зростання його можливостей буде впливати на переосмислення людського знання, прискорювати зміни в структурі нашої реальності та реорганізувати політику й суспільство. Відомі інтелектуали Г. Кіссінджер, Е. Шмідт і Д. Гаттенлохер на сторінках The Wall Street Journal Уолт Стріт (24 лютого 2023 р.) виклали Маніфест занепокоєння можливими наслідками неосмисленого і неконтрольованого поширення ШІ. Генеруючі системи штучного інтелекту, на їх думку, здатні стати незрозумілими навіть своїм винахідникам. З кожною новою системою постають нові можливості, чие походження і призначення незрозумілі. Надскладний ШІ, по суті, поглиблює людське знання, а не людське розуміння – явище, яке практично повністю суперечить всій сучасній епосі після Просвітництва. Водночас ШІ, поєднаний з людським розумом, виступає потужнішим засобом відкриття, ніж суто людський розум. В результаті наше майбутнє тепер містить цілком новий елемент таємниці, ризику і сюрпризу. Тому

треба розробити нові концепції людської думки і взаємодії з машинами, і саме це є головним викликом епохи штучного інтелекту (Козловець 2023. с.17-19).

Ймовірно, в найближчому майбутньому «бунт» роботів людству не загрожує, оскільки робото-конструкції не настільки досконалі, щоб могли самостійно планувати і виконувати покладені на них функції. Машинобудування поки що розвивається значною мірою автономно від high-tech, симбіозу між ними немає. Та й рівень програмного забезпечення не є настільки досконалим, аби ШІ міг сам ставити завдання та їх виконувати.

Про онтологічний аспект зрушення «зростаючої технологізації людини» і «персоніфікації технології» у бік кіборгізації, що розвивається на межі між людиною і нелюдською істотою, у незавершеності, спрямованій у майбутнє історії, свідчать популярні нині ідеї постлюдини й постгуманізму. Ідея постлюдини пов'язана з тим, що біотехнології в сучасних умовах набувають здатності змінювати плоть будь-яких видів за заданими параметрами. Люди, як й інші біологічні організми, піддаються трансформації, але як буде застосована енергія останніх, залежить від характеру суспільства, що її відкриє й використає.

Постлюдина – це штучна істота, створена людьми, біолюдина, що виникла завдяки неприродній спадковості, управляється механічно чи електронно, зберігаючи свою біологічну функцію. Кіборг перевершує межі витривалості, інтелекту та життєвої сили людини, долаючи нинішні обмеження і перетворюючись на ідеальну, нескінченну надлюдину. Це технологічна адаптація сходження до безсмертя. Поки віртуальне тіло підключено до Інтернету в просторі кіборга, вважається, що людина існує одночасно у двох видах реальностей, причому не тільки її тіло існує у фізичній сфері, а й її розум взаємодіє з фізичними субстанціями (Костенко, 2008. 112 с.).

Попри певні побоювання, експерти стверджують, що ШІ не може власноруч спричинити апокаліпсис. Вони наголошують, що людська здатність використовувати нейромережі буде розвиватися разом з алгоритмами. Припущення, що нейромережі та машини розвиватимуть власну волю, є не стільки прагматичною оцінкою реальних ризиків новітніх технологій, скільки підігрітим науковою фантастикою надмірним страхом. Це не потенційний кінець глобальної людської історії, а лише кінець тієї її частини, в якій домінує людина. Експоненціальними кроками рухаються не

лише технології, а й самі зміни, які є продуктом не тільки технологій, а й інших факторів розвитку (Позов, 2024; Davenport, 2018, с. 114–123). Трансгуманізм як напрям саме і виник на ґрунті ідеї недосконалості людського розуму, який за допомогою НБІК-технологій начебто буде замінений перспективним штучним аналогом. Він є своєрідною формою глобальної містифікації, об'єктивною видимістю, в основі якої успіхи науки і науково-технологічний фетишизм, коли маси людей, як і самі творці «нейромереж», екстраполюють на них свої творчі здібності.

Зазначимо, що людству загалом притаманні алармічні настрої щодо розвитку технологій штучного інтелекту. Втім філософський і соціально-гуманітарний аналіз феномена ШІ демонструє більш оптимістичну картину, за якої будь-які технології у принципі аж ніяк не здатні певною мірою «замінити» собою людину (Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі, 2023, с. 106). Технології ШІ, як уже зазначалось, працюють винятково на обмеженій кількості завдань і в контрольованому середовищі. І те, що ми маємо зараз, навіть ChatGPT, є ШІ так званого вузького типу. Однак це не означає, що ми не побачимо ту чи іншу форму суперінтелекту в майбутньому який перевищить розумові здібності будь-якої людини та людства в цілому (Краковецький, 2024. 192 с.).

Слід погодитися, що далеко не завжди ШІ служить засобом для досягнення раціональних цілей. Наприклад, застосування технологій штучного інтелекту у військовій сфері цілком може призвести до катастрофічних наслідків планетарного масштабу. ШІ дійсно робить людину значно потужнішою, але ця потуга цілком може призвести і до смерті людства, що навряд чи буде свідчити про те, що людство стало багатого розумнішим як тоді, коли воно вело війни без застосування технологій штучного інтелекту (Бостром Нік, 2020. 408 с.).

Зрозуміло, що завдяки новітнім технологіям ШІ зазнаватимуть фундаментальних змін способи організації трудової діяльності. У результаті звільнення від небезпечних і монотонних видів робіт людина зможе присвятити себе творчим, соціально цінним аспектам праці, які створюють сенс і додаткову цінність для економіки, культури та суспільства загалом. Водночас існують побоювання істотного зростання безробіття. Оскільки ШІ навчиться виконувати практично всі види робіт, то, на думку відомого бізнесмена Ілона Маска, з ринку

праці будуть витіснені мільйони людей, а рукотворний розум зрештою може зробити працю людини непотрібною. Щоправда, якщо люди захочуть, то вони матимуть роботу для особистого задоволення. Такий стан справ, за І. Маском, може бути як позитивним, так і негативним явищем: користь від ШІ полягатиме в позбавленні людей від праці; проте поширення рукотворного розуму може поставити під сумнів сенс існування людства) (Бровченко, 2024). Він закликав припинити розробку ШІ більш досконалого, ніж програмне забезпечення OpenAI GPT-4. Загально визнаною серед дослідників стає ідея, згідно якої «програми штучного інтелекту неминуче дедалі більше зазіхатимуть на більш висококваліфіковані робочі місця» (Форд, 2016, с. 326). Навіть творча інтелігенція сприймає сьогодні штучний інтелект як загрозу своїй професійній діяльності. Темпоральне прискорення темпів розвитку цифрового світу робить реальною вже в найближчий час перспективу скорочення величезної сфери розумової праці до вкрай вузького сектора, де будуть затребувані лише найвищі форми креативності (фундаментальна наука, топ-менеджмент і т. п.) (Орос, 2024; George, 2009. 792 p.). Без сумніву, професіонали будуть затребувані й в майбутньому, але проблема в тому, чи зможуть вони вбудуватися в інформаційне диджиталізоване середовище. Тому однією із ключових навичок сьогодення і майбутнього є формування креативності.

Отже, тотальна цифровізація та прогресуючий розвиток інтелектуальних машин, постаючи одночасно як передумова, і як наслідок нових відносин у виробничій сфері, призводять до девальвації людської праці, зміни якості та обсягу ринку праці, ревізії уявлень про реалізацію в професії як базової цінності. Водночас нерівний доступ до новітніх технологій та навичок їх використання можуть призвести до збільшення цифрового «розриву», фрагментації різновікових груп, обмеженої здатності людей щодо їхньої адаптації до мінливого соціотехнологічного середовища. Щоправда, якщо сьогодні людина не зможе швидко пристосуватися до цифрових змін, то цілком можливо, що вже наступні покоління, народжені в умовах перманентної соціотехнологічної революції, не будуть настільки схильні до подібної фрагментації.

Впровадження технологій ШІ виявило й такі небезпеки як етичні колізії, конфіденційність даних, забезпечення прав людини на приватність, незахищеність індивіда, зниження культурного

розвитку, поглиблення соціальної відчуженості, посилення процесів десоціалізації індивідів та соціально-психічна вразливість технологіями, які діють на основі «бездушних» алгоритмів (Корсунський, 2023. с. 6; Петрів; Турута, Турута, 2022, с. 49-54). Окрім того, внаслідок певного демонтажу «соціальної» держави частина людей буде позбавлена державної допомоги. Варто говорити й про наявність у частини працівників фобій, породжених недостатнім рівнем оволодіння ними новітніми технологіями.

Зазначене потребує нової стратегії запобігання цим та іншим викликам, які передбачає новий етап розвитку «Суспільства 5.0». Техносоціогенез у першій половині XXI століття, впровадження новітніх інформаційно-комунікативних технологій має відбуватися на органічному поєднанні технологічного й гуманістичного, машинного та людського, лише на життєдайній платформі гуманітарної парадигми, яка є основою генетичного зв'язку знань, умінь, компетентностей, моральних імперативів та життєвих цінностей, що в сукупності сприяють індивідуальному розвитку й соціалізації людини (Торупов, Saukh, Saukh, & Ogrodzka-Mazur, 2022, с. 60-69.) Тому нагальною необхідністю є розробка правових, політичних, етичних, культурних, екологічних принципів та методів регулювання використання новітніх технологій, розробка міжнародної програми контролю за штучним інтелектом.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сучасний період світового розвитку характеризується прогресом техногенної цивілізації, стрімким розвитком технологій штучного інтелекту. Людство проходить крізь фазу, коли відбувається докорінна зміна світу, продукується об'єднання людського інтелекту, творчих здібностей людини з можливостями ШІ, синергії людини та автономної машини. Новітні технологічні застосунки, злиття технологій штучного інтелекту, генної інженерії та робототехніки стирають межі між фізичним, цифровим та біологічним світами, впливають на біологічну, соціальну, ментальну й духовну сутність людини. Разом із цим загострюється потреба розвитку культури ШІ, відповідних світоглядних та інституційних засад його застосування. Хоча в найближчому майбутньому відсутня небезпека поглинання штучним інтелектом людей – витіснення людини та необхідність присутності людини при виконанні тих чи інших операцій, однак технологічні та економічні зміни, спричинені поступом «Індустрії

5.0», вимагають комплексних та багатогранних рішень, які охоплюють не лише технічні аспекти, а й законодавчі та соціальні заходи для забезпечення сталого та етичного впровадження ШІ у всі сфері суспільного життя.

Перспективи подальших досліджень полягають у філософському осмисленні логіки ста-

новлення «Суспільства 5.0» (Super Smart Society), яке відповідає технологічній реальності завтрашнього дня, у розкритті спектру та реєстру впливу технологій штучного інтелекту на конкретну особистість та в розробці адаптивної стратегії, нової парадигми освіти як продовження інтелектуальної діяльності.

Список використаної літератури

- Баранов О. А. Визначення терміна «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. № 1(44). С.32-49.
- Бостром Нік. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин / пер. з англ. Антон Ящук, Антоніна Ящук. Київ: Наш формат, 2020. 408 с.
- Бровченко В. Ілон Маск висловив побоювання, що штучний інтелект позбавить людство сенсу існування. URL: <https://prostomob.com/174903-ilon-mask-vyslovuv-poboyuvannya-shho-shtuchnyj-intelekt-pozbavyt-lyudstvo-sensu-isnuvannya> (дата звернення: 06.03.2024).
- Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія. Львів: Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.
- Дзьобань О. Цифрова людина як філософська проблема. *Інформація і право*. 2021. № 2 (37). С.9-19.
- Дрон, керований штучним інтелектом, вбив оператора під час випробувань. <https://noworries.news/dron-kerovanyj-shtuchnym-intelektom-vbyv-operatjra-pid/chas-vyprobuvan/>
- Ілон Маск назвав найбільшу загрозу для людства. URL: https://tsn.ua/nauka_it/ilon-mask-nazvav-naybilshu-zagrozu-dlya-lyudstva-2441902.html (дата звернення: 06.03.2024).
- Козловець М. А. Людина в добу цифрової цивілізації: виклики і надії. *Філософія людяності в освіті, науці та житті: збірник наукових матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті професора Анатолія Олексійовича Приятельчука (м. Київ, 12 травня 2023 року)* / ред. кол. А.Є. Конверський, Л.В. Губерський, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 2023. С.15-19. <http://dphs.univ.kiev.ua/vydan/129-2023kspao>
- Козловець М. А. Новітні технології і питання безпеки людини. *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині): зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року)*. – Запоріжжя: ЗДМФУ, 2024. С. 289-292.
- Корсунський С. Суспільний договір в Україні: його поява, форма, зміст і місце в системі суспільних відносин. *(Пере)осмислення суспільного договору України*. Київ: «Аспен Інститут Київ», 2023. С. 59-63.
- Костенко О. М. Проблема № 1 сучасної цивілізації (в українському контексті): [монографія]. Черкаси: СУЕМ, 2008. 112 с. с. 101.
- Краковецький О. ChatGPT, DALL E, Midjourney: Як генеративний штучний інтелект змінює світ. *ArtHuss*, 2024. 192 с.
- Мороз О. Штучний інтелект. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук, Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук, І. О. Покаржевська. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
- Орос Ю. Штучний інтелект із часом залишить усіх без роботи; Ілон Маск. URL: <https://itc.ua/ua/novini/shtuchnyj-intelekt-z-chasom-zalyshyt-usih-bez-roboty-ilon-mask/> (дата звернення: 06.03.2024).
- Петрів О. Штучний інтелект та авторське право. URL: <https://cedem.ord.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-avtorske-pravo>
- Позов The New York Times проти OpenAI відображає серйозні проблеми AI сектору. Інтернет свобода, 5 січня 2024. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/pozov-new-york-times-proti-openai-vidobrazhaye-serjozni-problemi-ai-sektoru>
- Сакварелідзе Д. Ми – свідки наслідків глобальних Tech та IT революцій. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/sakvarelidze/6542959311e0f/> (дата звернення: 06.03.2024).
- Турута О. В., Турута О. П. Штучний інтелект крізь призму фундаментальних прав людини. *Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія Право*. № 71 (2022). С. 49-54.
- Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10–11 листопада 2023 року) / відп. за випуск І. В. Чорноморденко. Київ: КНУБА, 2023. 223 с.
- Форд М. Пришестя роботів. Техніка і загроза майбутнього безробіття. Київ: Наш Формат, 2016. 400 с.
- Харарі, Ювал Ной. Sapiens: Людина розумна. Коротка історія людства; пер. з англ. О. Дем'янчука; 3-тє вид. Київ: Форс Україна, 2022. 544 с.
- «Хрещені батьки» штучного інтелекту остерігаються, що він може вийти з-під контролю. URL: https://tsn.ua/nauka_it/hrescheni-batki-shtuchnogo-intelektu-osterigayutsya-scho-vin-mozhe-viyti-z-pid-kontrolyu-2436061.html (дата звернення: 06.03.2024).

- Шадюк Т. А. Криза сучасної антропологічної аксіоматики: дискурсивні зрізи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Вип. 2 (92), 2022. С.147-157.
- Шваб К. Четверта промислова революція (переклад з німец. Наталя Климчук і Ярослав Лебеденко). Харків: Вид-во «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 426 с.
- Шнайдер, Кірк Дзж. Духовність трепету: виклики робототехнічної революції; пер. з англ. Л. Купріна; упоряд. С. Вайн. Ужгород : Exist ; ПІК-У, 2021. 240 с.
- Addley E. 'AI' named most notable word of 2023 by Collins dictionary Chosen from a list that includes 'greedflation', 'nepo baby' and 'deinfluencing', use of term has quadrupled this year. URL: <https://amp.theguardian.com/technology/2023/nov/01/ai-named-most-notable-word-of-2023-by-collins-dictionary>(дата звернення: 26.03.2024).
- Brynjolfsson E. and McAfee A., *Machine, Platform, Crowd: Harnessing Our Digital Future*, W. W. Norton & Company, 2018.
- Chomsky N., Roberts I., Watumull J. Noam Chomsky: The False Promise of ChatGPT. URL: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html>(дата звернення: 06.03.2024).
- Choucri Nazli. UN75: Social Contract 2020 – Toward Safety, Security, & Sustainability for AI World // Retrieved from: <https://www.un.org/en/academicimpact/un75-social-contract-2020-toward-safety-security-sustainability-ai-world>
- Davenport T. & Ronanki R. "Artificial Intelligence for the Real World", *Harvard Business Review*, January–February 2018.
- Davenport, T. H. The AI advantage: How to put the artificial intelligence revolution to work. MIT Press. Wilson, H. J., & Daugherty, P. R. Collaborative intelligence: humans and AI are joining forces. *Harvard Business Review*, 96 (4), 2018. P. 114–123.
- David D. Clark, K. Sollins, J. Wroclawski, R. Braden, «Tussle in Cyberspace: Defining Tomorrow's Internet», *Proceedings of SIGCOMM 2002*, ACM Press, 2002
- Floridi, L., & Chiriatti, M. GPT-3: Its nature, scope, limits, and consequences. *Minds and Machines*, 30 (4), 2020. P. 681–694.
- George F. Luger *Artificial Intelligence : Structures And Strategies For Complex Problem Solving* / George F. Luger. 6th ed. Pearson, - 2009. 792 p.
- Harari Y. N. AI and the future of humanity. Yuval Noah Harari at the Frontiers Forum. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LWiM-LuRe6w>
- Human Brain/Cloud Interfaceб. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2019.00112/full> (дата звернення: 06.03.2024).
- Kurzweil, Ray (2005). *The Singularity is Near*. Viking Press. ISBN 978-0-14-303788-0. OCLC 71826177.
- Lanier J. There is no AI. *The New Yorker*. 20 April 2023. URL: <https://www.newyorker.com/science/annals-of-artificial-intelligence/there-is-no-ai>.
- McCarthy, John (1988). Review of The Question of Artificial Intelligence. *Annals of the History of Computing*. 10 (3): 224–229.
- Mielkov Yu. Open science and humanism: decolonization of knowledge and fractality of identities. *Digital Press Social Sciences and Humanities*. 2023. Vol. 9, art. 20. URL: <https://digitalpress.ugm.ac.id/article/452>.
- Mok A., Zinkula J. ChatGPT may be coming for our jobs. Here are the 10 roles that AI is most likely to replace. URL: <https://www.businessinsider.com/chatgpt-jobs-at-risk-replacement-artificial-intelligence-ai-labor-trends-2023-02?> (дата звернення: 06.03.2024).
- Pause Giant AI Experiments: An Open Letter. URL: <https://futureoflife.org/open-letter/pause-giant-ai-experiments/>
- Russell, S. & Norvig, P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, 4th ed., Pearson, 2020.
- Roose K. AI poses 'risk of extinction,' industry leaders warn. *The New York Times*. 30 May 2023. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/30/technology/ai-threat-warning.html>
- Shestakova I., Polanski S. Digital Civilization and Problems of Cultural Diversity: Political Actors or Infocommunication Technologies. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2018. Vol. 289. P. 412–417.
- Stephen Hawking warns artificial intelligence could end mankind. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-30290540>
- Topuzov, O., Saukh, P., Saukh, I. & Ogrodzka-Mazur, E. (2022). A Humane Paradigm as the Conceptual Core of Education in the Age of Information Society. *The New Education Review*. 68 (2), 60-69. <https://lib.iitta.gov.ua/733434/>

References

- Baranov, O. A. (2023) Vyznachennya termina «shtuchnyy intelekt» [Definition of the term «artificial intelligence»] *Informatsiya i pravo*. 1(44). 32-49.
- Bostrom, Nik. (2020)..Superintelekt. Stratehiyi i nebezpeky rozvytku rozumnykh mashyn [Super intelligence. Strategies and dangers of the development of intelligent machines] / per. z anhl. Anton Yashchuk, Antonina Yashchuk. Kyiv:Nash format.. 408.
- Brovchenko, V. (2023). Elon Mask vyslovyyv poboivannia, shcho shtuchnyi intelekt pozbavyyt liudstvo sensu isnuvannia [Elon Musk expressed fears that artificial intelligence will deprive humanity of the meaning of existence].

URL: <https://prostomob.com/174903-ilon-mask-vyslovyv-poboyuvannya-shho-shtuchnyj-intelekt-pozbavyt-lyudstvo-sensu-isnuvannya>(last accessed: 06.03.2024).

Voronkova, V. H., Nikitenko, V. O. (2022).. *Filosofiya tsyfrovoyi lyudyny i tsyfrovoho suspil'stva: teoriya i praktyka: monohrafiya* [Philosophy of digital man and digital society : theory and practice : monograph]. L'viv: Torun': Liha-Pres.. 460.

Dz'oban', O. (2021). *Tsyfrova lyudyna yak filosof's'ka problema* [Digital person as a philosophical problem]. *Informatsiya i pravo*. 2 (37). 9-19.

Dron, kerovanyy shtuchnym intelektom, vbyv operatora pid chas vyprobuvan' [An AI-controlled drone killed an operator during a test]; <https://noworries.news/dron-kerovanyj-shtuchnym-intelektom-vbyv-operatjra-pid/chas-vyprobuvan/>

Elon Mask nazvav naibilshu zahrozu dlia liudstva [Elon Musk named the greatest threat to humanity]. (2023). URL: https://tsn.ua/nauka_it/ilon-mask-nazvav-naybilshu-zagrozu-dlya-lyudstva-2441902.html(last accessed: 06.03.2024) (in Ukrainian).

Kozlovets', M. A. (2023). *Lyudyna v dobu tsyfrovoyi tsyvilizatsiyi: vyklyky i nadiyi* [Man in the age of digital civilization : challenges and hopes]. *Filosofiya lyudyanosti v osviti, nauksi ta zhytti: zbirnyk naukovykh materialiv kruhloho stolu, prysvyachenoho pam'yati profesora Anatoliya Oleksiyovycha Pryyatel'chuka* (m. Kyiv, 12 travnya 2023 roku) / red. kol. A.YE. Konvers'kyi, L.V. Hubers'kyi, [ta in.].

Kyiv: VADEKS, 15-19. <http://dphs.univ.kiev.ua/vydan/129-2023kspao>

Kozlovets', M. A. (2024). *Novitni tekhnolohiyi i pytannya bezpeky lyudyny*[The latest technologies and issues of human safety]. *Sotsial'no-etychni ta deontolohichni problemy suchasnoyi medytsyny (nemedychni problemy v medytsyni): zb. materialiv V Mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi (28-29 lyutoho 2024 roku)*. Zaporizhzhya: ZDMFU. 289-292.

Korsuns'kyi, S. (2023). *Suspil'nyy dohovir v Ukraini: yoho poyava, forma, zmist i mistse v systemi suspil'nykh vidnosyn* [Social contract in Ukraine : its appearance, form, content and place in the system of social relations].(Pere) osmyslennya suspil'noho dohovoru Ukrainy. Kyiv: «Aspen Instytut Kyiv». 59-63.

Kostenko, O. M. (2008). *Problema № 1 suchasnoyi tsyvilizatsiyi (v ukrayins'komu konteksti)*[Problema № 1 suchasnoyi tsyvilizatsiyi (v ukrayins'komu konteksti)]: [monohrafiya]. Cherkasy: SUEM. 101.

Kravets'kyi, O. ChatGPT, DALL E, (2024). *Midjourney: Yak heneratyvnyy shtuchnyy intelekt zminyuye svit* [ChatGPT, DALL E, Midjourney: How generative artificial intelligence is changing the world]. *ArtHuss*. 192.

Moroz, O. (2002). *Shtuchnyy intelekt* [Artificial intelligence]. *Filosofs'kyi entsyklopedychnyy slovnyk / V. I. Shynkaruk, L. V. Ozadov's'ka, N. P. Polishchuk, I. O. Pokarzhevs'ka*. Kyiv: Abrys. 742.

Oros, Yu. (2023). *Shtuchnyi intelekt iz chasom zalyshyt usikh bez roboty, –Elon Mask*. [Artificial intelligence will eventually put everyone out of work, – Elon Musk]. URL: <https://itc.ua/ua/novini/shtuchnyj-intelekt-z-chasom-zalyshyt-usih-bez-roboty-ilon-mask/>(last accessed: 06.03.2024).

Petriv, O. *Shtuchnyy intelekt ta avtors'ke pravo* [Artificial intelligence and copyright]. URL: <https://cedem.ord.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-avtorske-pravo>

Pozov The New York Times proty OpenAI vidobrazhaye seryozni problemy AI sektoru. *Internet svoboda* [The New York Times' lawsuit against OpenAI reflects the AI sector's serious problems. Internet Freedom], 5 sichnya 2024. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/pozov-new-york-times-proti-openai-vidobrazhaye-serjozni-problemi-ai-sektoru>

Sakvarelidze, D. (2023). *My – svidky naslidkiv hlobalnykh Tech ta IT revoliutsii* [We are witnesses of the consequences of global Tech and IT revolutions]. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/sakvarelidze/6542959311e0f/>(last accessed: 06.03.2024) (in Ukrainian).

Turuta, O. V., Turuta, O. P. (2022). *Shtuchnyy intelekt kriz' pryzmu fundamental'nykh prav lyudyny* [Artificial intelligence though the prism of fundamental human rights]. *ndamental'nykh prav lyudyny*. *Naukovyy visnyk Uzhhorod. nats. un-tu. Seriya Pravo*. 71. 49-54.

Filosofiya nauky, tekhniky i arkhitektury v humanistychnomu vymiri [Philosophy of science, technology and architecture in a humanistic dimension]. *Materialy IV Mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi* (m. Kyiv, 10–11 lystopada 2023 roku) / vidp. za vypusk I. V. Chornomordenko. Kyiv: KNUBA. 223 .

Ford, M. (2016). *Pryshestya robotiv. Tekhnika i zahroza maybutn'oho bezrobittya* [The coming of robots. Technology and the threat of future unemployment]. Kyiv: Nash format. 400 c.

Kharari, Yuval Noy (2022). *Sapiens: Lyudyna rozumna. Korotka istoriya lyudstva* [Sapiens: Man is intelligent. A brief history of mankind]; per. z anh. O. Dem'yanchuka; 3-tye vyd. Kyiv: Fors Ukrainya. 544.

Khreshcheni batky» shtuchnoho intelektu osterihaiutsia, shcho vin mozhe vyity z-pid kontroliu [The "godfathers" of artificial intelligence are wary that it can get out of control](2023). URL: https://tsn.ua/nauka_it/hreshcheni-batki-shtuchnogo-intelektu-osterigayutsya-scho-vin-mozhe-viyti-z-pid-kontrolyu-2436061.html (last accessed: 06.03.2024).

Shadiuk, T. A. (2022). *Kryza suchasnoyi antropolohichnoyi aksiomatyky: dyskursyvni krizy* [Crisis of modern anthropological axiomatics: discursive layers]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filosof's'ki nauky*. 2 (92). 147-157.

- Shvab, K. (2020). Chetverta promyslova revolyutsiya [Fourth Industrial Revolution] (pereklad z nimets. Natalya Klymchuk i Yaroslav Lebedenko). Kharkiv: Vyd-vo «Klub simeynoho dozvillya». 426.
- Shnayder, Kirk Dzzh (2021). Dukhovnist' trepetu: vyklyky robototekhnichnoyi revolyutsiyi [The Spirituality of Awe : Challenges of the Robotic Revolution]; per. z anhl. L. Kuprina; uporyad. S. Vayn. Uzhhorod : Exist ; RIK-U. 240.
- Addley, E. (2023). AI' named most notable word of 2023 by Collins dictionary Chosen from a list that includes 'greedflation', 'nepo baby' and 'deinfluencing', use of term has quadrupled this year. URL: <https://amp.theguardian.com/technology/2023/nov/01/ai-named-most-notable-word-of-2023-by-collins-dictionary> (дата звернення: 26.03.2024).
- Brynjolfsson, E. and McAfee, A., Machine, Platform (2018). Crowd: Harnessing Our Digital Future, W. W. Norton & Company.
- Chomsky, N., Roberts, I., Watumull, J. Noam, Chomsky (2023). The False Promise of ChatGPT. URL: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html>(дата звернення: 06.03.2024).
- Choucri, Nazli (2020). UN75: Social Contract 2020 – Toward Safety, Security, & Sustainability for AI World // Retrieved from: <https://www.un.org/en/academicimpact/un75-social-contract-2020-toward-safety-security-sustainability-ai-world>
- Davenport, T. & Ronanki, R. (2018). Artificial Intelligence for the Real World”, Harvard Business Review, January–February..
- Davenport, T. H. (2018). The AI advantage: How to put the artificial intelligence revolution to work. MIT Press.
- Wilson, H. J., & Daugherty, P. R. Collaborative intelligence: humans and AI are joining forces. Harvard Business Review, 96 (4). 114–123.
- David, D. Clark, K. Sollins, J. Wroclawski, R. Braden (2002). Tussle in Cyberspace: Defining Tomorrow's Internet», *Proceedings of SIGCOMM 2002*, ACM Press.
- Floridi, L., & Chiriatti, M. (2020). GPT-3: Its nature, scope, limits, and consequences. *Minds and Machines*, 30 (4). 681–694.
- George, F. (2009). Luger Artificial Intelligence: Structures And Strategies For Complex Problem Solving / George F. Luger. 6th ed. Pearson. 792.
- Harari, Y. N. AI and the future of humanity. Yuval Noah Harari at the Frontiers Forum. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LWiM-LuRe6w>
- Human Brain/Cloud Inter faceб.
URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2019.00112/full> (дата звернення: 06.03.2024).
- Kurzweil, Ray (2005). The Singularity is Near. *Viking Press*. ISBN 978-0-14-303788-0. OCLC 71826177.
- Lanier, J. There is no AI.(2023). *The New Yorker*. 20 April 2023. URL: <https://www.newyorker.com/science/annals-of-artificial-intelligence/there-is-no-ai>.
- McCarthy, John (1988). Review of The Question of Artificial Intelligence. *Annals of the History of Computing*. 10 (3): 224–229.
- Mielkov, Yu. (2023). Open science and humanism: decolonization of knowledge and fractality of identities. *Digital Press Social Sciences and Humanities*. 9, art. 20.
URL: <https://digitalpress.ugm.ac.id/article/452>. (in English).
- Mok, A., Zinkula, J. (2023). Chat GPT may be coming for our jobs. Here are the 10 roles that AI is most likely to replace. URL: <https://www.businessinsider.com/chatgpt-jobs-at-risk-replacement-artificial-intelligence-ai-labor-trends-2023-02?> (дата звернення: 06.03.2024).
- Pause, Giant AI Experiments: An Open Letter. URL: <https://futureoflife.org/open-letter/pause-giant-ai-experiments/>
- Russell, S. & Norvig, P. (2020). Artificial Intelligence: A Modern Approach, 4th ed., Pearson..
- Roose, K. (2023). AI poses 'risk of extinction,' industry leaders warn. *The New York Times*. 30 May 2023. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/30/technology/ai-threat-warning.html>
- Shestakova, I., Polanski, S. (2018). Digital Civilization and Problems of Cultural Diversity: Political Actors or Infocommunication Technologies. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 289. 412–417.
- Stephen Hawking warns artificial intelligence could end mankind. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-30290540>
- Topuzov, O., Saukh, P., Saukh, I. & Ogrodzka-Mazur, E. (2022). A Humane Paradigm as the Conceptual Core of Education in the Age of Information Society. *The New Education Review*. 68 (2), 60-69. <https://lib.iitta.gov.ua/7334>

Mykola Kozlovets, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Philosophy and Political Science
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5242-912X>
E-mail: mykola.kozlovets@ukr.net

ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON HUMAN SELF-BEING

Abstract. Information-communication and digital technologies, artificial intelligence are transforming almost all spheres of social life, fundamentally changing the form and content of people's daily life, creating an extraordinary potential for innovation and creativity. At the same time, the rapid development of the latest technologies carries with it potential threats to human existence, so it is critically important to understand the technogenic challenges of our time. **The purpose of the article** – to investigate the phenomenon of artificial intelligence and its impact on modern realities of human existence. The principles of worldview and methodological pluralism, humanism, comparability and non-involvement formed **the theoretical and methodological basis of the article**. Within the specific scientific methods, methods of analysis and synthesis, modeling and forecasting, system and structural analysis, synergistic approach were applied. An ambivalent approach is used to understand the influence of the latest technologies on a person, the relation to which can range from euphoria and sacralization to demonization and alarmism. **Conclusions and prospects for further research.** Information and communication technologies, digitization and robotics have formed a new reality of the modern world, lead to socio-cultural changes in society, create a wide range of influence on human existence. On the one hand, artificial intelligence technologies affect the biological, social, mental and spiritual essence of a person, opening up new adaptation possibilities and personal perspectives for people, and on the other hand, they lead to the formation of a number of destructive social phenomena, complicate the process of communication and relationships with others by subjects, adaptation to the changing socio-technological environment, interference in private life, the exclusion of individuals and population groups from their usual social relations, practices and way of life and, as a result, generate social rejection. Today, we speak about the importance of the global development of the world, which must respond to the technogenic challenges of today, ensuring the development of science and technologies of artificial intelligence in harmony with the interests of each individual. It is reasoned that tectonic shifts in the direction of the formation of a digital society require a systematic transformation of the humanitarian sphere, its technogenic and humanistic direction.

Keywords: information and communication technologies, artificial intelligence, Internet, technophobia, man, posthuman, transhumanism, humanitarian paradigm.

© The Author(s) 2024
This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 17.03.2024
Accepted date 27.03.2024
Published date 17.04.2024

How to cite: Микола, Козловець. Технології штучного інтелекту та їх вплив на буттєвість людини. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2024. 19 (96). P. 55–66.
doi <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-06>